

Jarosław Ławski

Katedra Badań Filologicznych „Wschód – Zachód”

Uniwersytet w Białymstoku

ORCID: 0000-0002-1167-5041

**XI KONFERENCJA NAUKOWA
„ŻYDZI WSCHODNIEJ POLSKI”:
RZECZ O WPŁYWIE POLITYKI. OBSERWACJE**

Konferencja Naukowa z cyklu „Żydzi wschodniej Polski” poświęcona tematowi szczegółowemu „Żydzi Europy Wschodniej i polityka. Biografie – idee – teksty kultury” obradowała w Białymstoku 16 maja 2022 r. Rozpoczęła tym samym trzecie pięcioletnie realizacji projektu, który od początku firmują Uniwersytet w Białymstoku (Katedra Badań Filologicznych „Wschód – Zachód”) i Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego (Dział Badań Filologiczno-Bibliograficznych)¹.

Konferencja odbywała się w dramatycznych warunkach historycznych. W 2020 roku ze względu na pandemię obrady odbyły się w trybie zaocznym, zaś w 2021 roku w trybie hybrydowym, przy czym większość referentów występowała *online*. 16 maja 2022 r. w Książnicy Podlaskiej zgromadziło się kilkunastoosobowe grono, które połączyło się *online* z innymi uczestnikami Konferencji. Pandemia i wojna na Ukrainie ograniczyły mobilność badaczy zachodnio- i wschodnioeuropejskich.

W 2022 roku podjęto następujące zagadnienia badawcze: Życie polityczne Żydów w Polsce i we Wschodniej Europie w XIX i XX wieku. Obraz polityka żydowskiego w literaturze i sztuce. Idee i dyskursy polityczne Żydów wschodnioeuropejskich. Żydowskie życie polityczne w Europie Środkowo-Wschodniej a idee syjonizmu. „Wielka” i „mała” polityka Żydów: centrum i prowincja. Prasa, radio, film a życie polityczne społeczności żydowskiej. Politycy żydowscy wobec totalitaryzmów XX wieku. Życie polityczne Żydów na Podlasiu i w Białymstoku. Wielkie postaci żydowskiego świata polityki. Żydowskie życie polityczne oczami antysemitów. Pisarze i twórcy żydowscy jako politycy. Obraz

¹ O historii cyklu badawczego i innych współorganizatorach zob. J. Ławski, *Jubileuszowa Konferencja Naukowa z cyklu „Żydzi wschodniej Polski”*. Edycja dziesiąta: „Jerozolima”, 23 września 2021 r. *Sprawozdanie*, „Bibliotekarz Podlaski” 4/2021, s. 275–285.

żydowskiego życia politycznego w badaniach historycznych, historycznoliterackich, politologicznych i kulturoznawczych².

Sesji – jak to czynił od lat – patronował Komitet Naukowy złożony z badaczy z Polski, Stanów Zjednoczonych, Izraela, Turcji i Ukrainy³. Sprawy organizacyjne koordynował Komitet Organizacyjny, któremu przewodniczyli: prof. Jarosław Ławski (Katedra Badań Filologicznych „Wschód – Zachód”, Wydział Filologiczny Uniwersytetu w Białymstoku) oraz dyrektor Beata Zadykowicz (Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego)⁴.

W badaniach wzięło udział 20 badaczy z uniwersytetów z Polski, Niemiec (Berlin) i Ukrainy (Muzeum Literatury w Odessie). Dyskusje odbywały się w czterech 5-osobowych panelach. Warto zwrócić uwagę na dużą rozpiętość tematyczną referatów, które w tym roku obejmowały zagadnienia polityki, kultury, literatury, prasy, fotografii. Warto podkreślić, iż obiecującym elementem XI Konferencji była z jednej strony obecność reprezentantów nowych środowisk badawczych (z Instytutu Judaistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego, z Berlina), z drugiej udział doktorantów, studentów polonistyki z Gdańska i Białegostoku.

Przebieg obrad Konferencji wiernie dokumentował zjawisko, które można nazwać przejściowością sytuacji, w jakiej znalazła się nauka po pandemii, a przed rozstrzygnięciami wojennymi. Miała ona charakter hybrydowy – wielu badaczy łączyło się *online*, ale równocześnie w sali obrad Książnicy Podlaskiej pojawiło się spore grono uczonych, osób zainteresowanych tematem, a czasem słuchaczy. Byli wśród nich: dr hab. Dariusz K. Sikorski, prof. UG (Gdańsk), dr Tomasz Butkiewicz (Berlin), dr hab. Anna Janicka, prof. UwB (Białystok), dr hab. Maciej Tramer, prof. UŚ (Katowice), prof. Lucyna Aleksandrowicz-Pędich, (SWPS,

² Cyt. za: *Konferencja Naukowa „Żydzi Europy Wschodniej i polityce. Biografie – idee – teksty kultury”*. Program, oprac. A. Janicka, J. Ławski, D. Kukielko, oprac. graf. E. Frymus-Dąbrowska, Białystok 2022, ss. 12.

³ W skład Komitetu Naukowego wchodził w 2022 roku: prof. Lucyna Aleksandrowicz-Pędich – Uniwersytet SWPS w Warszawie; dr Helena Datner – Żydowski Instytut Historyczny w Warszawie; prof. Alan Duben – Uniwersytet w Stambule, Turcja; dr Anna Frajlich – Nowy Jork, Stany Zjednoczone; pani Jolanta Gadek – Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego; pan Mark Halpern – Nowy Jork, Stany Zjednoczone; prof. Daniel Kalinowski – Akademia Pomorska w Słupsku; pan Ryszard Löw – Tel-Awiv, Izrael; prof. Jarosław Ławski – Uniwersytet w Białymstoku; prof. Dariusz Konrad Sikorski – Uniwersytet Gdański; prof. Maciej Tramer – Uniwersytet Śląski w Katowicach; pani Alena Yavorska – Muzeum Literatury w Odessie; dr Tomasz Wiśniewski – Stowarzyszeniem Muzeum Żydów Białegostoku.

⁴ W Komitecie Organizacyjnym sesji o politykach i polityce znaleźli się ponadto: pan Philip Earl Steele, CBH PAN w Berlinie; dr Grażyna Dawidowicz, VII LO im. Króla Kazimierza Wielkiego w Białymstoku; dr Łukasz Zabielski, Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego; dr hab. Anna Janicka, prof. UwB, Katedra Filologicznych Badań Interdyscyplinarnych; dr Kamil K. Pilichiewicz, Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego; dr Michał Siedlecki, Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego.

Warszawa), dr Jacek Partyka (UwB), dr Kamil K. Pilichiewicz (Książnica Podlaska), dr Michał Siedlecki (Książnica Podlaska), studentka Patrycja Lasota (UwB). Z Santiago de Chile łączył się uczestnik sesji dr Jan Miklas-Frankowski. Obradom przysłuchiwali się: dr Tomasz Wiśniewski (Społeczne Muzeum Żydów Białegostoku) i fotograf białostocki Mirosław Szut.

Konferencję otworzyli, witając gości, prof. Jarosław Ławski (UwB, Białystok) oraz dyr. Beata Zadykowicz (Książnica Podlaska), której przewodniczący Komitetu Organizacyjnego podziękował za wieloletnie wsparcie logistyczne i naukowe projektu przez bibliotekę. Uroczystą formułą otwierającą spotkanie wypowiedział prof. Daniel Kalinowski (AP, Słupsk), od początku biorący udział w corocznych sesjach.

Obrady odbywały się w czterech panelach (między 9.00 a 19.30), którym przewodniczyli: dr hab. Anna Janicka, prof. UwB i dr Monika Szablowska-Zaremba (KUL, Lublin) [9.20–11.40]; kustosz Anna Lebet-Minakowska (Muzeum Narodowe w Krakowie) i dr Kamil K. Pilichiewicz (Książnica Podlaska) [12.00–14.20]; prof. Daniel Kalinowski i dr hab. Maciej Tramer, prof. UŚ (Katowice) [15.00–17.20] prof. Lucyna Aleksandrowicz-Pędich (SWPS, Warszawa) i prof. Bogdan Burdziej (UMK, Toruń) [17.20–19.30]. Obrady zamknął i podsumował prof. Jarosław Ławski.

Swego rodzaju podziw i wzruszenie wywołało połączenie *online* z dr Aleną Yavorską z Muzeum Literatury w Odessie, która w tych trudnych warunkach odczytała swój tekst o Żabotyńskim. Badacze ukraińscy od czasu rosyjskiej agresji na ich kraj działają w ekstremalnych warunkach i każde ich zaangażowanie w działalność naukową o charakterze międzynarodowym wymaga specjalnego wysiłku i... szczęścia, czyli odpowiedniego czasu, gdy nie ma alarmów lotniczych, ostrzału raketowego, a w gniazdkach płynie prąd. Także z tego powodu kolejną Konferencję w roku 2023 postanowiliśmy poświęcić traumatycznemu tematowi „Uciekinierzy, ukrywający się, uchodźcy. Żydowskie odyseje” (Białystok, 5–6 czerwca 2023 r.).

Prezentowany tom przynosi większość⁵ z wygłoszonych referatów. Temat polityki, jak można zauważyć, wzbudza od razu skojarzenia z historią, a historia przynosi najczęściej ciemne, pesymistyczne wątki. Tak też jest w tym tomie.

⁵ Do tomu nie dołączono wystąpień: dr E. Węgrzyn (UJ, Kraków), *Inwigilacja żydowskiego środowiska politycznego i kulturalnego przez służby specjalne w Polsce Ludowej*; Ph. E. Steele (Warszawa), *Od Suwałk do Katowic – i Bazylei. Chowewei Syjon: pierwszy ruch syjonistyczny*; dr Paweł Kuciński (UKSW, Warszawa), „Żydoznawstwo”. *Między rzekomym dyskursem a realną nienawiścią*; dr Przemysław Zarubin, *Dattnerowie i Falterowie – żydowscy przedsiębiorcy i samorządowcy w Galicji doby autonomicznej*; dr J. Partyka (UwB, Białystok), *Tradycja cedaki: polityczne i społeczne zaangażowanie The Bialystok Center w Nowym Jorku i Białymstoku*.

Wypada wyrazić głęboki żal z powodu nienadesłania do tomu tych ciekawych tekstów.

Samej polityki, obrazu polityków żydowskich w Europie Środkowo-Wschodniej dotyka on tylko przez medium literatury, sztuki, prasy, filmu. Rozpoznania badaczy dotyczą bardzo szeroko rozumianej środkowo- i wschodnioeuropejskości, obejmujące obszar od Warszawy, Gdańska, Krakowa aż po ziemie ukraińskie. Mamy świadomość, iż jest to ujęcie dotyczące tematu „punktowo”, w wybranych miejscach. Należy jednak zaznaczyć, iż obraz żydowskiej polityki nie był do tej pory oglądany przez pryzmat jej literackich i szerzej artystycznych reprezentacji i kreacji.

Mamy nadzieję, iż ta monografia przynajmniej w części otworzy dyskusję nad polityczno-artystycznym aspektem życia społeczności żydowskiej w Europie Środkowej i Wschodniej, inspirując pogłębione badania i panoramiczne ujęcia tematu.

Elk, 29 stycznia 2023 r.

Wydział
Filologiczny
UNIWERSYTET W BIAŁYMSTOKU

KSIĄŻNICA
PODLASKA
im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku

XI Ogólnopolska Konferencja Naukowa
z cyklu:

Żydzi Wschodniej Polski. Seria III:

ŻYDZI EUROPY WSCHODNIEJ: REINTERPRETACJE DZIEDZICTWA

**ŻYDZI EUROPY WSCHODNIEJ
I POLITYKA**

BIOGRAFIE – IDEE – TEKSTY KULTURY

16 MAJA 2022 ROKU (PONIEDZIAŁEK)
Miejsce obrad: Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego, Gmach Główny,
 ul. M. Skłodowskiej-Curie 14a, VI piętro, Sala „Galeria”, parter, 9.00

Program XI Konferencji, Białystok 2022

Bibliografia

- *Konferencja Naukowa „Żydzi Europy Wschodniej i polityka. Biografie – idee – teksty kultury”*. Program, oprac. A. Janicka, J. Ławski, D. Kukielko, oprac. graf. E. Frymus-Dąbrowska, Białystok 2022, ss. 12.
- *Żydzi wschodniej Polski, Seria X: Jeruzolima: miasto i mit*, red. A. Janicka, J. Ławski, D. K. Sikorski, Białystok 2022.
- *Żydzi wschodniej Polski, Seria IX: Dziecko żydowskie*, red. G. Dawidowicz, J. Ławski, Białystok 2021.
- Ławski J., *Jubileuszowa Konferencja Naukowa z cyklu „Żydzi wschodniej Polski”. Edycja dziesiąta: „Jeruzolima”, 23 września 2021 r. Sprawozdanie*, „Bibliotekarz Podlaski” 4/2021, s. 275–285.
- Janicka A., Ławski J., *XI Konferencja Naukowa z cyklu „Żydzi wschodniej Polski”: „Żydzi Europy Wschodniej i polityka”, Białystok 14 maja 2022 r.*, „Bibliotekarz Podlaski” 3/2022, s. 347–354.

Jarosław Ławski

*Department of Philological Research “East – West”
University of Białystok*

XI ACADEMIC CONFERENCE “JEWS OF EASTERN POLAND”: ON THE IMPACT OF POLITICS. OBSERVATIONS

Summary

The author briefly presents the proceedings of the XI Academic Conference in the series “Jews of Eastern Poland” devoted to the specific topic of “Jews of Eastern Europe and Politics. Biographies – Ideas – Cultural Texts”, held in Białystok on 16 May 2022. The project has been coordinated since 2011 by the University of Białystok (Department of Philological Research “East – West” and Książnica Podlaska. The conference took place in dramatic historical circumstances. In 2020, due to the pandemic, the proceedings were held in absentia and in 2021 in hybrid mode. In 2022, a dozen scholars gathered at Książnica Podlaska and connected online with other participants of the Conference. Twenty researchers from Poland, Germany (Berlin) and Ukraine (Odessa Literature Museum) took part. Discussions were held in four 5-person panels. It is worth to point out the wide thematic range of the papers, which this year included issues from the field of politics, culture, literature, press and photography.

Keywords: Jews of eastern Poland, conference series, politics, Białystok, war.